

SPOLEČENSTVÍ CESTY SÍLY: JEDIISMUS V ČESKÉ REPUBLICĚ

Pavel Horák

Fakulta filozofická, Univerzita Pardubice

Fellowship of the Way of Force: Jediism in the Czech Republic

*Abstract: This article deals with Fellowship of the Way of Force, which is the only representative of Jediism in the Czech Republic. It was founded in 2012, and presently has 19 members. Their members consider Jediism as their “life belief”. Jediism represented by Fellowship of the Way of Force is a typical example of contemporary postmodern religiousness, often referred to as spirituality. We understand spirituality in this theoretical framework in the manner that L. Woodhead and P. Heelas have defined it in their book *The Spiritual Revolution* (Oxford, Blackwell 2005). This theoretical introduction is followed by an analysis of two aspects of Jediism. One is the inspiration stemming from the *Star Wars* movies, and the second is the spirituality of Jediism. Also, we open the issue of mythology and its influence on the Jediism in general. The next part deals with the contemporary situation in the Czech Republic, describing the most important influences and movements present. Furthermore, we analyse the issue of whether the Jedis consider Jediism as a religion. They do not, however, consider it as such, since they reject its institutionalized form and strictly rooted doctrine. The negative opinion of the majority of Czech society towards religion in general is another factor. Jedis put emphasis on an individualistic approach. Jediism as such, as well as its followers, takes inspiration from various religions, traditions or techniques. One includes what they prefer in “their own Jediism”. The conclusion of this treatise introduces the concept of the Force in Jediism and puts it in the wider context of contemporary spirituality in the Czech Republic.*

Keywords: New religious movements; spirituality; Star Wars; jediism; Western Culture.

Podle stoupenců *Společenství Cesty Síly*¹ je jediismus „životní víra inspirovaná rozličnými náboženstvími a filosofickými systémy skutečného světa, svou inspiraci však hledá i v konceptech čistě fiktivních – především pak v ‚media franchise‘ Star Wars“ (Cesta Síly 2012a). Jediismus u nás ani ve světě nemá žádnou centrální organizaci ani pevně daná pravidla, je velice individualistický.² Základními prvky jediismu jsou víra v Sílu a dodržování etického kodexu. Při osobních rozhovorech se dozvídáme, že jediismus jeho stoupenci chápou a nejčastěji označují za *životní víru*.³ To jsou definice, které z pohledu religionistiky implikují snad více otázek než odpovědí. Je zde problematika eklektického přístupu a v širších souvislostech odmítání institucionalizované podoby náboženství, spjaté s určitými příkazy a zákazy, důraz na individualitu atd. Tohle vše má spojovat *víra* v Sílu, která je považována za všeobjímající a „manifestuje“ se v trojí⁴ podobě.

Heslo jediů⁵ „*May the Force be with you*“ jako by bylo parafrází na „*May the God be with you*“. Není jediismus jen okleštěným a „odbožštěným“ křesťanstvím? Odkud se vzala *víra* v Sílu (s velkým „S“)? Proč stoupenci jediismu neodmítají náboženství *sui generis*, ale spíše jeho institucionalizované podoby? Otázek je samozřejmě mnoho. Tento článek chce odpovědět především na to, zda se jediové považují za stoupence náboženství (čili zda je podle nich jediismus náboženstvím). Půjde tedy především o jejich sebepochopení a sebe prezentaci.

Pro zjištění relevantních informací je použit kvalitativní výzkum s využitím metody polostrukturovaných rozhovorů. Autor práce se rovněž opíral

1 Společenství Cesty Síly je nejdynamičtější se rozvíjející jediistické společenství v České republice, více viz na webové prezentaci: www.cestasily.cz.

2 Podle Lužného a Nešpora představuje individualizace „strukturální proces, který je součástí procesu modernizace a ke kterému dochází ve všech moderních společnostech. ... Znamená, že osobní identita je stále méně předem danou skutečností a stále více se stává výsledkem volby“ (Lužný – Nešpor et al. 2008: 196–197).

3 Jako *životní víru* však chápou jediismus pouze členové Společenství Cesty Síly. Za jedie označujeme v této práci pouze členy a stoupence Společenství Cesty Síly a další, kteří mají jediismus jako osobní formu religiozity. Za jedie nepovažujeme všechny ty, kteří jej pojmají jakožto recesi v odpovědi při loňském sčítání lidu, ani ty, kteří si hrají na filmové jedie, apod.

4 Více o pojetí Síly viz níže. K trojně povaze Síly: „Síla je v Jediismu chápána jako složení ze tří aspektů. Osobní Síla, která určuje energii daného člověka (aura), Živoucí Síla tvořená všemi živými bytostmi, která propustuje všim a Všesjednocující Síla, která každému určuje jeho úděl“ (Jediismus. ic.cz2009).

5 V této práci budu používat označení stoupenců jediismu jakožto jediové, stejně jako ve filmech George Lucase. Sami jediové se tak nazývají. Pro psaní používám malé „j“, stejně jako máme křesťany či buddhisty; i když se jediisté pojmenovávají ve svých vyjádřeních, manifestech apod. s velkým „J“. Tam, kde je budu citovat, ponecháváme „J“. Filmy Star Wars (česky Hvězdné války) jsou science fiction ságoi dvou po sobě dějově jdoucích trilogií. První z nich byla natočena v letech 1977–83 a druhá, která původní trilogii dějově předchází, v letech 1999–2005.

o působení na internetovém diskusním fóru Společenství Cesty Síly, kde mohl diskutovat s mnoha jedii na jednom místě a měl tak k dispozici různé názory na zkoumané fenomény.⁶ Tato skutečnost práci v mnohém ulehčila, neboť ne všichni stoupenci různých náboženských hnutí mají svá interní fóra, kde spolu diskutují otázky daného směru. Tento fakt je u jediů dán především jejich nízkým věkovým průměrem⁷ a určitou „cizokrajností“ tohoto fenoménu, se kterým se v České republice lze setkat především prostřednictvím internetu. Terénní výzkum je orientován na Společenství Cesty Síly, které je jediným uskupením reprezentujícím jediismus jakožto spiritualitu v České republice. Tato práce nemá za cíl vyčerpávající pojednání o jediismu v České republice jako celku. Je spíše sondou do Společenství Cesty Síly a tematizuje některé skutečnosti v rámci širších souvislostí.

Stav bádání na téma jediismus v České republice odpovídá době – nebyla zatím publikována žádná odborná studie na toto téma. Je to dáno především novostí fenoménu a jeho popularizací teprve v nedávné době. Největší vliv na to měla především facebooková kampaň, kterou inicioval Tomáš Mejzlík a jeho, dnes již zaniklý, web www.jediismus.cz. Tito lidé pojímají jediismus jako recesi a zapsali si jej jakožto odpověď na otázku náboženství při posledním sčítání lidu v roce 2011. Právě velký úspěch kampaně a její výsledek – jediismus jakožto označení náboženství si zapsalo 15.070 obyvatel⁸ – přitáhnul pozornost médií. Na internetu i v novinách vyšlo několik článků reflektujících jediismus (Palková 2011; Kabátová 2011; Lánský 2012), nicméně se jednalo jen o reakci na údaje ze sčítání, popřípadě ohlasy na snahu založit jediismus jakožto registrovanou náboženskou společnost (např. Jiříčka 2011).

Na jediismus se můžeme dívat ze dvou hlavních úhlů pohledu. Z toho prvního a nejšířšího je jediismus nadřazený pojem pro inspiraci plynoucí z filmů Hvězdné války, výše uvedené recesistické tendence při sčítání lidu a podobně. Druhým úhlem je jediismus jakožto označení religiozity. Ten se dá rozdělit díky silnému důrazu na individualismus ještě ze dvou pohledů. Za prvé podle toho, jak chápou jediismus různé jediistické skupiny, které se označují například jako

⁶ Všechny příspěvky z fóra ponecháváme v jejich původní podobě, včetně gramatiky.

⁷ Průměrný věk členů Společenství Cesty Síly je 22 let.

⁸ „Stejně jako v řadě dalších zemí světa (Nový Zéland, Austrálie, Kanada, Velká Británie atd.) se i v České republice přihlásila řada lidí k morálním hodnotám rytířů jedi z filmové ságy Hvězdných válek. V České republice vyplnilo víru jedi 15.070 obyvatel. Nejčastěji uvedli jediismus jako svoji víru lidé v Praze (3.977 lidí, což tvoří 0,31 % všech Pražanů), nejmenší podporu má jediismus na Vysočině (pouze 0,08 % obyvatel kraje)“ (Český statistický úřad 2011).

společensví, řády, akademie, chrámy a podobně.⁹ Druhým pohledem je osobní interpretace daného jedie v rámci těchto skupin i mimo ně.

Ve světě je jediismus rozšířen hlavně v anglicky mluvících zemích, jako jsou Kanada, Austrálie, Nový Zéland, Spojené státy americké a Velká Británie.

Jediismus a postmoderní podoby religiozity/spirituality¹⁰

Charakteristickým rysem soudobé postmoderní religiozity je odklon od institucionalizovaných podob religiozity (církví). Lidé se naopak více kloní k vlastnímu pojetí religiozity. Tato necírkevní religiozita je často označována pojmem spiritualita.¹¹ Sociologové Paul Heelas a Linda Woodheadová tento trend nazývají jako „obrat k subjektivitě“ (Heelas – Woodhead et al. 2005: 2–3). Rozumí jím obracení pozornosti člověka dovnitř sebe sama, k sobě. Klíčovým cílem soudobé postmoderní spirituality je zaměření na osobní růst člověka (srov. Hanegraaff 2002: 299). Jde o hledání vlastní cesty a podoby religiozity, namísto žití ve shodě s vnější autoritou (např. učením církve). Stejný názor má i anglická socioložka Grace Davieová, která píše, že „náboženství [se] čím dál více stává věcí osobní volby, životního stylu a individuálního výběru“ (Davieová 2009: 28). Woodheadová a Heelas spiritualitou rozumí „vyjádření závazku hluboké pravdě, který náleží do tohoto světa“ (Heelas – Woodhead et al. 2005: 6). Náboženství pak podle nich charakterizuje jeho institucionalizovaná podoba, žití života v rámci určitých rolí, plnění předem definovaných očekávání (např. být dobrou matkou, hodnou dcerou aj.). V rámci náboženství tedy hluboká pravda nenáleží do tohoto světa, jako je tomu v případě spirituality, ale je v transcendentnu (Bohu, církvi). Podle Woodheadové a Heelase žijeme v době, kdy naše kultura zažívá fundamentální střet těchto hodnot. Na jedné straně stojí individualizované pojetí spiri-

⁹ V současné době vzniká ve Spojených státech amerických iniciativa, kterou vede jedi Setenaoko, civilním jménem Elisia Joana Thompsonová, a která se snaží definovat základy jediismu společně pro všechna různá jediistická uskupení na světě a sjednotit se. Přirovnal bych to k Ekumenické radě církví – různé interpretace křesťanství v rámci jednoho zastřešujícího uskupení. Více viz na webu této iniciativy <https://sites.google.com/site/unitedjedi/home>.

¹⁰ Pro pojem spiritualita se někdy používá (resp. používalo) označení New Age. Nikoli ve smyslu hnutí očekávajícího příchod nového věku, ale v rámci protestu proti mainstreamové kultuře. Čím dál více se od tohoto označení upouští, protože hodnoty, které byly v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století kontrakturního charakteru, se v dnešní době již etablovaly a staly se více méně součástí dnešního mainstreamu (Hanegraaff 2002: 293-300; Nešpor – Lužný 2007: 131; detailněji viz Hanegraaff 1996).

¹¹ Pojmem spiritualita (včetně toho, jak je v této práci teoreticky vymezen) budeme označovat religiozitu jediů.

tuality daného jedince, které je pro něj typické. Na straně druhé jsou hodnoty spojené s cíleným a plánovaným životem – náboženstvím (ibid.: 128).

Jaké jsou však důvody, které vedou k tomuto subjektivnímu obratu? Podle Woodheadové a Heelase jich je několik. Jednak lidé už nechtějí dál žít určité role, ale chtějí být sami sebou. To je však možné jen díky charakteru dnešní postmoderní společnosti. Jednou z nejdůležitějších motivací je touha po uspokojivém duševním a tělesném zdraví a pohodě (Heelas – Woodhead et al. 2005: 92). Co si pod tím představit? Lidé se pomocí různých technik snaží vyřešit své problémy se stresem, špatným zdravotním stavem, tělesné bolesti či jen hledají osobní nebo duchovní růst a celkové zdraví (ibid.: 94–110). Čím je umožněno, že si lidé mohou „skládat dohromady“ různé religiozní myšlenky (např. zájem o mystiku či parapsychologii), tělesná cvičení (jóga, taj-či aj.) či duchovní techniky (různé buddhistické meditace apod.) do jednoho celku? V současné, pozdně kapitalistické společnosti je díky individualizovanému pojetí spirituality možné čerpat inspiraci z různých zdrojů. Každý jedinec je obklopen různými věcmi (v tomto případě religiozní/spirituální povahy) jako na tržišti a do svého košíku si dává jen to, co se mu zrovna líbí. Takovéto „náboženské tržiště“ využívají i jediové.

Debra McCormicková píše, že jediové jsou podle ní „[Z]tělesněním náboženského společenství, které reprezentuje náboženské tržiště – jejich doktrína ... je složeninou filosofií ‚vypůjčených‘ z amalgámu starověkých náboženství; a archetypálních charakterů a hodnot, které zastávají ustanovení univerzální výzvy pro generaci, hledající odpovědi již ne nutně na půdě tradičních náboženství, ale nabízené v ‚ready-to-wear‘ balíčku z mozků Hollywoodu“ (McCormick 2006). Takovéto tržiště však v současné společnosti není vůbec rigidní, ale ryze pluralitní. Zdeněk R. Nešpor tvrdí, že „dochází k rozšiřování [tohoto] spirituálního trhu, jehož nabídka se explicitně neoznačuje jako náboženská, nicméně pro své konzumenty plní funkce dříve vyhrazené organizovanému náboženství (Nešpor 2011: 121). Při rozhovoru s tvůrcem Hvězdných válek Georgem Lucasem se dovídáme, že k vytvoření filmových rytířů jedi si vzal myšlenky z mnoha náboženství světa a zkombinoval je do synkretického mixu, který funguje. Prostě si při konstruování Hvězdných válek volně půjčoval z různých žánrů (Lyden 2000).

Podle výsledků posledních tří sčítání lidu i dalších sociologických výzkumů (např. výzkum „Detradicionalizace a individualizace náboženství“ z roku 2006) je patrný odklon od církvi a příklon k necírkevním formám religiozity i v České republice. Podle Grace Davieové je příklon k tomu kterému náboženství stále

častěji věci osobní volby a životního stylu. Lidé už nepřejímají tak často víru svých předků, kterou by zdědili, či jim byla nějakým způsobem naordinována, ale hledají si vlastní cesty (Davieová 2009: 28, 178; srov. i Lužný – Nešpor a kol. 2008: 196–197). I v České republice mají lidé velmi podobné tendence k příklonu k subjektivitě jako v zahraničí. Český případ je však ještě zvlášť specifický. Jedním z důvodů je „neatraktivní“ nabídka a reakce církví na vnitřní přání a touhy lidí. Církev v České republice a potažmo i Evropě tím pádem nesplňuje jejich duchovní očekávání. V rámci České republiky jsou církve vnímány většinou společností spíše jako instituce veřejné služby (zajistí státní pohřeb významné osobnosti apod.) než jako poskytovatelé religiozity. Celý český přístup k vnímání církví je však v rámci Evropy a snad i světa unikátní. Často se o Česku mluví jako o nejateističtějším státu na světě, ale při hlubším zkoumání se tato premisa ukazuje jako chybná. „Za ateisty nebo přinejmenším osoby bez vyznání se při posledním sčítání lidu prohlásilo téměř dvě třetiny obyvatelstva. ... Tato kategorie se ovšem částečně kryje s alternativní religiozitou, protože ‚náboženství‘ je automaticky ztotožňováno s religiozitou a naopak ... Podstatná část alternativních věřících, kteří odmítají církevní religiozitu, se tak ‚samozřejmě‘ považuje za nenáboženské osoby, zatímco množství skutečných ateistů je o dost nižší“ (Nešpor 2011: 132). Důvody, proč je v českém prostředí tak patrná tendence *nedůvěry* v institucionalizovanou formu religiozity, dobře popsal Nešpor (2011) či Václavík (2010).

Ve specifických českých podmínkách docházelo k odklonu od náboženství už v 19. století. V této době existoval rozpor mezi církevní a necírkevní částí tehdejší české společnosti. Tento rozpor se pak přenesl i do 20. století. Vztah české společnosti k náboženství je spíše proticírkevní než ateistický (detailněji viz Nešpor 2011: 187–191). V současné době je v české společnosti patrný příklon k alternativním formám religiozity, které nejsou spjaté s církvemi. Ukazují to dobře výsledky zmiňovaného výzkumu DIN 2006, které „potvrzují, že poměrně velká část Čechů věří v nadpřirozené jevy. Šetření DIN 2006 tak potvrzuje výsledky starších výzkumů, podle nichž je v české společnosti míra deklarované religiozity nízká, velmi populární jsou však necírkevní religiozní formy“ (Hamplová 2008: 721). Do tohoto milieu v roce 2011 vstoupilo Společenství Cesty Síly, které chápeme jako typického reprezentanta současné postmoderní spirituality.

Inspirace vyvozená z filmů, nebo svébytná forma niterné religiozity?

Je třeba rozlišit dvě roviny výše uvedeného přístupu. První je, že sám autor Hvězdných válek George Lucas eklekticky vybíral z různých náboženských tradic, což ostatně i potvrdil v rozhovorech v médiích (viz dále). Druhou rovinou je, že stejný přístup aplikují jediové v dnešní době – tedy stoupenci vytvořeného, na Lucasovi již nezávislého systému. S těmito dvěma rovinami – jediismu jakožto svého druhu náboženského fenoménu a filosofické roviny Hvězdných válek, ze které jediismus vzešel – je spojena i problematika mýtu. Lucas byl ovlivněn tvorbou mytologa Josepha Campbella. Lyden k tomu dodává, že Lucas ukázal, že je schopen „syntetizovat mytologické koncepty napříč světem“ (Lyden 2000). Nejedná se tedy o nějaký jeden mýtus skrytý za tím vším a napasovaný do rámce Hvězdných válek, ale podle Lydena je to „polyglot náboženských jazyků, ve kterém každý přispívá něčím k pluralistickému celku rozvětvených částí – třebaže [to je způsobem] západní interpretace“ (ibid.). Lucas přistupoval k mýtům stejným způsobem po vzoru spirituálního – v tomto smyslu spíše „mytologického“ – tržiště jako k různým typům věr a praktik. Ve filmech i ve fenoménu jediismu je pak přítomen boj dobra a zla, koncept udatného rytíře (jedi), který udržuje mír a bojuje proti zlu (označovanému jako temná strana Síly). Velmi se tím podobá představě udatných rytířů z raně středověkých hrdinských eposů či ideji templářského rytíře, který kombinuje fyzický boj s duchovním cvičením atd.

Lucas přistupoval k Hvězdným válkám ve dvou rovinách. Jedna se týká reflexe problematiky mýtu a mytologií a druhá tématu „duchovního tržiště“. K náboženskému rozměru Hvězdných válek (a tedy jejich pozdějšímu vlivu na vznik jediismu a jeho formování) Lucas tvrdí: „Vložil jsem do filmu Sílu za účelem pokusu o probuzení jistého druhu spirituality v mladých lidech – spíše víry v Boha než víry v nějaký konkrétní náboženský systém. Chtěl jsem to udělat tak, aby si mladí lidé mohli začít pokládat otázky o mystériu. Je důležité mít žebříček hodnot a víru“ (Moyers 1999: 91). Lucas dále tvrdí, že nepokládá Hvězdné války za typicky náboženské, nýbrž že filmy určitým způsobem pouze přebírají témata původně typická pro náboženské tradice a snaží se je znovu prezentovat jednodušším a modernějším způsobem. Nicméně nepopírá, že tam zmiňovaná témata nejsou náhodou. Tvrdí, že chtěl „aby to byla tradiční morální studie, která by obsahovala jistý druh jasných zásad, kterým by děti rozuměly“ (Fraser 2003: C01).

Markus Davidsen pokládá jediismus za náboženství založené na fikci (Davidsen 2011: 24). Dokládá to hlavně tím, že se jediové na svých webových stránkách například zaštiťují autoritou filmových jediů, jako například Yody (tedy vymyšlených postav), v různých „věroučných“ otázkách. Dotaz, jak vůbec může Davidsen vyvozovat uváděné závěry, ponecháme stranou. Soudit a hodnotit, jestli je jediismus založen na fikci, či nikoli, je stejný princip, jako se ptát, zda je, či není například křesťanství založeno na fiktivním příběhu. Věda by v tomto ohledu rozhodovat neměla – zde předkládaný jediismus je svébytná forma soudobé spirituality, a proto je na místě se mu věnovat stejně jako jiným fenoménům. Jestli jsou, nebo nejsou nějaké náboženství, filosofie, spirituální tradice apod. založeny na fikci, věda dokazovat nemá a ani nemůže – musela by se vyslovit o existenci či neexistenci Síly nebo různých božstev v rámci různých tradic a na to nemá (alespoň v současné době) přesvědčivé nástroje. Jiná věc je samozřejmě ta, že Davidsen sice správně ve svém příspěvku vyvozuje, že jediismus je amalgámem různých prvků, nicméně implicitně nerozlišuje mezi výše uváděnými dvěma rovinami přístupu k jediismu. Tyto dvě roviny – spirituální podoba jediismu a inspirace vycházející z filmů Hvězdné války – jsou spojovány do jednoho celku často hlavně v zahraničí. V českém prostředí se o něčem takovém dá hovořit pouze částečně. Jedi Chardri k tomuto dodává, že někteří jediové Lucasovy filmy vůbec neznají, neviděli je a o jediismu se dověděli až později, když se jednalo o již svébytný fenomén (Chardri 2012). Samozřejmě Hvězdné války inspirovaly jediismus, ale jedná se o dva zcela odlišné fenomény, což svými výpověďmi potvrdili i sami jediové.

Jak již bylo naznačeno výše, čeští jediové se neztotožňují se „spiritualitou“ filmových Hvězdných válek a nepovažují ji za součást jediismu jakožto spirituality. Jedi Jana říká, že „je tu skupinka fanoušků Star Wars, kteří většinou s jediismem jako vírou asi nemají vůbec nic společného“ (Jana 2012). Filmy jsou pro jedie pouze inspirací v určitých věcech – jako je například pojmenování této religiozity, Akademie v rámci Společenství Cesty Síly (viz dále) a jiné. Jedi Saezar ohledně inspirování se Hvězdnými válkami tvrdí, že „důležitý je to, že ty z toho tu inspiraci získáš a je přece úplně jedno, co byl ten původní zdroj. Já si myslím, že třeba z filmu můžeš čerpat inspiraci úplně stejně jako odkudkoliv jinud“ (Saezar 2012). Saezar sice tvrdí, že jediismus je inspirován fikcí – tedy filmy, ale ty jsou zase inspirovány něčím jiným – což jejich autor George Lucas potvrdil (viz výše).

Nástin situace jediismu v České republice

Pro některé je jediismus pouze inspirací plynoucí z filmů Hvězdné války a jedná se o určité fanouškovství, zábavu, hraní si na Hvězdné války, převlékání se do kostýmů filmových jediů a podobně (Dušek – Klusák 2011). Druhým podnětem tohoto druhu byla facebooková kampaň iniciovaná již zmiňovaným Tomášem Mejzlíkem, díky které se jediismus u nás proslavil. Z jejich strany se jednalo o pouhou recesi, což Mejzlík sám potvrdil (Mejzlík 2011). Tato iniciativa již není aktivní a byla mířena čistě účelově na sčítání lidu v roce 2011. V témže roce přišel Václav Pekárek a jeho společníci se snahou o založení Společenství rytířů Jedi – státem registrované náboženské společnosti. Z jejich prezentace v dokumentu České televize sice bylo zřejmé, že je pro ně jediismus projevem niterné spirituality (Dušek – Klusák 2011) a tím pádem bychom jej mohli zařadit do užšího pojetí jediismu, nicméně Pekárkova iniciativa je v současné době již neaktivní.

V užším slova smyslu v České republice reprezentuje jediismus zatím jediná organizace – Společenství Cesty Síly. Okolo internetových stránek jediismus.ic.cz a internetového fóra o jediismu se v průběhu posledních tří let spojilo několik lidí s dlouhodobým zájmem o jediismus. Jedná se hlavně o osoby vystupující pod jmény Saezar, Tyelpe, Zindra, Cor, Coran, Chardri a další. Během loňského roku se vytvořilo uskupení nesoucí výše uvedený název. Společenství Cesty Síly chápou jeho členové jako „komunitu osob koncentrovanou kolem světové víry Jediismus. Nejde o fanouškovství, ani vzdávání poklony Star Wars, stejně tak nepovažujeme George Lucase, autora ságy, za proroka či mesiáše, neboť Jediismus je jeho dílem pouze inspirován. Vyznavači Jediismu, nazývaní Jediové, svobodně zvolili a volí Jediismus jako svou životní víru, nehledě na jejich vztah ke Star Wars, který v kontextu Jediismu není důležitý“ (Cesta Síly 2012a). Uvedené společenství vytvořilo svůj manifest (ibid.), ve kterém vysvětluje, jak jediismus pojímá. Na Společenství kromě diskusního fóra navazuje i Akademie Cesty Síly, která je „hlavním projektem Společenství Cesty Síly, realizovaným prostřednictvím internetu a osobních celorepublikových setkání. Smyslem Akademie je pomáhat Jediům v rozvoji dovedností, schopností a vědomostí, jež vyžaduje cesta Jediismu“ (Cesta Síly 2012b). Důraz je kladen na studium sedmi hlavních sekcí. Jedná se o tělesný rozvoj, sebeobranu, zdravotvědu, teorii jediismu, komunikaci, meditaci a duševní rozvoj (ibid.). Systém vstupu do Akademie je velmi propracovaný a adept, který uspěje, pokračuje ve studiu jednotlivých „programů“. Studium je pak založeno na písemných projektech a na praktickém trénování. Společenství Cesty Síly je sice svébytným prvkem v rámci českého jediismu, má však

určité „univerzalistické“ tendence, které přesahují mimo jeho rámec – například pořádání setkání pro stoupence jediismu v České republice (tedy nejen pro členy Společenství).¹² Společenství má v současné době 19 aktivních členů a několik desítek příznivců.¹³ Všechny spojuje již zmiňované internetové diskusní fórum.

Společenství Cesty Síly je de facto jediným uskupením v České republice, které považuje jediismus za svou životní víru, jak sami tvrdí. Proto jej chápeme jako jediného zástupce jediismu coby spirituality u nás. Existují samozřejmě i jedinci, kteří nejsou v kontaktu s tímto společenstvím a praktikují jediismus sami (Dušek – Klusák 2011). Jejich počet bude však zřejmě velmi nízký¹⁴ – dá se očekávat, že každý, kdo se bude vážněji zabývat jediismem, dříve nebo později minimálně vstoupí do komunikace se Společenstvím Cesty Síly na jejich diskusním fóru.

Sebedefinování jediismu, jediismus a náboženství

Společenství Cesty Síly se ve svém Manifestu „distancuje od klasifikace Jediismu jako náboženství nebo filosofie, protože tyto dva pojmy jsou v západoevropské kultuře velmi často mylně interpretovány“ (Cesta Síly 2012a). Místo toho se rozhodli jediismus nazývat *životní vírou*. Jak tvrdí Saezar, je to tak proto, že toto označení „spojuje dvě slova – jednak že v něco věříme, v nějaké hodnoty a jednak že se to týká našeho života a že to prostupuje celým naším životem. Proto životní víra“ (Saezar 2012). Saezar ještě dále dodává, že označení jediismu za náboženství nezvolili proto, že „hodně lidí si pod tím představuje hierarchii, církve, sektu a takový věci, ... že je to matoucí“ (ibid.). Podobný názor má i mnoho uživatelů na internetovém diskusním fóru Společenství Cesty Síly. Uvedme například názor uživatele Minatori: „Jak bychom vlastně měli Jediismus vnímat? Jako náboženství? Ale Jediismus nevěří na bohy, ale na sílu. Neměli bychom spíše Jediismus charakterizovat jako životní filosofii? Jako soubor pravidel, která dobrovolně dodržujeme, protože věříme, že tak bude svět lepší? Mám totiž obavu, že když se budeme navenek prezentovat jako náboženství, tak bychom mohli být vnímání dost negativně. Lidé by si nás mohli spojovat s různými sektami

¹² Poslední setkání a prezentace činnosti Společenství se konalo 25.–27. ledna 2013 v Havlíčkově Brodě. Podle dostupných zdrojů bylo přítomno okolo 10 stoupenců jediismu převážně z řad Společenství.

¹³ Počet k 6. březnu 2013.

¹⁴ Jedno takové uskupení je soustředěno okolo facebookové skupiny o jediismu (URL:<[<http://www.facebook.com/groups/jediismus/>](http://www.facebook.com/groups/jediismus/)

(Scientologie apod.). Říkat o Jediismu, že je životní filosofií my přijde méně dráždivé, více diplomatické a i pravdivější“ (Minatori 2010). Tento postoj může být klasickým příkladem myšlení většinové společnosti v České republice, kdy jsou nová náboženská hnutí často spojována s destruktivními kulty, což je důsledek jednak nezájmu české veřejnosti o náboženství a současnou náboženskou scénou, ale i teoretické neznalosti dané problematiky.

Označování jediismu za náboženství¹⁵ je pro jedie problematické z důvodů dogmatických a institucionálních, které si spojují s náboženstvím. Není překvapením, že implicitně chápou čeští jediové za náboženství římskokatolické pojetí křesťanství. Tento příklad je dobrou ilustrací většinového názoru české populace na institucionalizované podoby náboženství (církve). „Podle výzkumů veřejného mínění patří církev mezi nejméně důvěryhodné organizace“ (Nešpor 2011: 111; dále viz Hamplová 2000; Spousta 1999).

Důraz na individualitu

Navzdory tomu, co hlásá uváděný Manifest, jsou osobní názory jednotlivých stoupenců Společenství různé – což odpovídá individuálnímu pojetí interpretace jediismu. Uvedme si pro ilustraci některé z nich: například Saezar říká, že to nazývá náboženství. „Ale kdyby mi někdo řekl, že to náboženství není, tak se s ním nebudu hádat. Je mi to jedno“ (Saezar 2012), dodává. Jedi Jana říká: „Nevadí mi pojmy jako filosofie nebo životní styl. Náboženství bych tomu neříkala, i když v jiných zemích takto skutečně funguje včetně církve atd.“ (Jana 2012). Tyelpe tvrdí, že to není náboženství, protože „ten člověk může být křesťan a může být jedi. My mu neříkáme, v co má věřit a tak. On si může věřit, že Bůh existuje a nic mu nebrání chovat se jako jedi. Náboženství je podle mě víra v Boha. Pro mě je jediismus víra v Sílu“ (Tyelpe 2012). Jak z hlediska jediismu jakožto společenství, tak i v rámci osobních pohledů jednotlivých jediů na tuto

¹⁵ Jak vnímají jediisté náboženství, se ptal i redaktor Mladé fronty Dnes Lukáš Kašpar ve svém článku o jediismu. Přizval si katolického faráře Josefa Ptáčka, aby mu pomohl objasnit, co je náboženství. Ptáček tvrdí, že: „Náboženství je pojem, který vyjadřuje vztah člověka k přesahující skutečnosti, například k Bohu. V náboženství jde o určitou praxi: rituály, jsou zde různé posvátné knihy, definovaná víra, případně vhodná místa jako synagogy či kostely, osoby pověřené určitou rolí, historická zkušenost a vývoj“ (Kašpar 2012: 13). Touto definicí nicméně nelze jediismus chápat, jak se autor článku snaží. Zajímavá je však snaha spojovat náboženství a potažmo i jediismus s uctíváním, praxí, posvátnými texty, vírou, místy pro ně určenými a podobně – viz podtitulek článku: „V Česku se objevilo nové náboženství. Neuctívá žádného Krista, Mohameda nebo Buddhu. Co do počtu vyznavačů je pátým v republice kult mezgalaktických rytířů Jedi, ohánějících se svítilnicemi meči. Je to recese, nebo to patnáct tisíc lidí myslí vážně?“ (ibid.).

problematiku se jedná o „deinstitucionalizovaný typ religiozity s vysokou tendencí k synkretizaci“ (Václavík 2010: 211), což je opět jedním z typických znaků současné spirituality.

Inspirace z náboženského tržiště

Při osobních rozhovorech de facto všichni respondenti potvrdili, že jediismus je inspirován různými náboženstvími (Chardri 2012; Jana 2012; Saezar 2012; Tyelpe 2012). Tyelpe a Jana například tvrdí, že ze všech náboženství jediismus převzal to nejlepší z nich (Jana 2012). Všichni dotazovaní však jako nejčastější příklady uvádí různé indické tradice, jako je buddhismus a z něj vycházející meditační techniky. Na druhou stranu o explicitní inspiraci v křesťanství nemluví nikdo.

„Jediismus nebrání ve vyznávání jiné víry či náboženství. Jedi může být zároveň Buddhistou, Křesťanem, Muslimem, Taoistou, Wiccanem, Židem atp. Základní hodnoty jediismu však přitom musí zůstat zachovány“ (Cesta Síly 2012a). Jak se k tomu staví členové Společenství? Například Chardri je původně pokřtěný katolík, který již nepraktikuje katolicismus, ale jak tvrdí: „Upustil jsem od katolicismu ..., nějaký ty základy tam pořád jsou, ale nemyslím si, že by to bylo špatně ..., to špatný na tom dělají ty lidi“ (Chardri 2012). Myslí si, že když jsou lidé původně křesťané a poté křesťanství opustí a vymění jej například za jediismus, zůstává základ jejich chápání stále křesťanský. To lze v určité míře vidět například v jeho chápání Síly a Boha (viz dále).

V rozhovorech i na diskusním fóru Společenství pak všichni jediové potvrzují, že jediismus bere inspiraci ze všech náboženských tradic. Neoznačují jej za náboženství ani filosofii. Prezентují jej jakožto *životní víru*. Jediové v rámci Společenství Cesty Síly sice odmítají institucionalizovanou podobu náboženství, ale to, že se inspiroují jinými náboženstvími, jak sami tvrdí, jim už ovšem nevadí, a tak eklekticky přejímají do jediismu různé fenomény jak z náboženské oblasti (meditační techniky, „práce s energií“ aj.), tak i z běžného života (bojová umění, první pomoc).

Koncept Síly

Při otázce, zda je jediismus inspirován v jiných náboženských tradicích, všichni jediové shodně odpovídají, že ano. Nemluví však o tom, že by byl explicitně inspirován křesťanstvím. Středobodem jediismu je víra v Sílu. Manifest Společenství Cesty Síly ji definuje takto: „Síla je energie, která vše tvoří, vše propojuje a vytváří rovnováhu všeho bytí. Je energií každé živé bytosti, stejně jako každé

neživé entity. Tuto energii můžeme nazvat Bohem, Bohyní, Vesmírem, Energií, Láskou, Nejvyšším principem,... jak jen budeme chtít. Jelikož Síla obsahuje vše, nemůže být popsána, uchopena, ani pochopena. Pro jeho relativní citovou neutralitu proto užíváme slovo ‚síla‘. Síla je vnímána velmi individuálně, proto v tomto manifestu nenajdete její přesnou a jednoznačnou koncepci. Věříme totiž, že niterní víru, zejména na tak hluboké rovině, jako je víra v boha, nelze spoutat dogmaty. Taková snaha vede podle nás pouze k dominanci a potlačování individuality. Každý nechť si najde vlastní cestu k Síle a Síla naše cesty spojí v jednu“ (Cesta Síly 2012a). Tento postoj je ukázkovým příkladem příklonu ke spiritualitě v současné společnosti. Při výzkumu DIN 2006 většina jeho respondentů vykazovala právě znaky spirituality tím, že Boha nechápali jako osobu, ale právě jako energii, sílu, osud (Lužný – Nešpor a kol. 2008: 185).

Pro zjednodušení jejího popisování a chápání ji členové Společenství rozdělují do třech teoretických konceptů či částí – jako *Osobní sílu* člověka, která souvisí s jeho tělem a má být jeho životní energií; dále na *Živoucí sílu*, která obklopuje všechny živé bytosti a je všude; třetím aspektem je *Všesjednocující síla*, popisovaná tak, že „spojuje Osobní a Živoucí Sílu, určuje správnost/špatnost činů a dává životu smysl. V jiných náboženství se tento aspekt označuje jako bůh, respektive bozi. Tato Síla spojuje všechny věci do dokonalé symbiózy a každému určuje jeho cíl“ (Jediismus.ic.cz 2009).¹⁶

Středobodem jediismu je kromě víry v Sílu i tzv. *kodeks*,¹⁷ což je soubor etických a morálních hodnot a doporučení, kterými by se měl jedi řídit. Čeští jediové jeho znění převzali ze zahraničí. Jak může jít dohromady víra v Sílu a určité morální hodnoty a například šintó nebo křesťanství? Jedi AarGhuntu, který má blízko k šintó píše: „Já věřím v Sílu, resp. v Kami jako její manifestaci“ (AarGhuntu 2011). Není snad v šintó kladen důraz na jiné etické principy než v jediismu? Takováto výpověď je možná právě díky principům náboženského tržiště. Otázkou pro další výzkum by však mohlo být, na kterých konkrétních myšlenkách či praktikách jediové staví více. Zdali na všechny zdroje inspirace kladou stejný důraz, nebo jsou pro ně některé důležitější více a některé méně.

¹⁶ Autorem tohoto citátu na původních stránkách o jediismu je Tyelpe. Již neaktivní stránky jediismus.ic.cz nelze v tomto případě chápat jako reprezentativní, ale jako jen určitým způsobem vypovídající.

¹⁷ Jeho znění v podání Společenství Cesty Síly je: „Emoce, přesto mír. Nevědomost, přesto poznání. Vášně, přesto klid. Chaos, přesto harmonie. Smrt, přesto Síla. Velice stručně vysvětleno, Jedi se snaží ovládnout své emoce a vášně, ne se od nich oprostít, ne je potlačovat, ale dávat jim prostor pouze tam, kde to cíleně zamýšlí. Jedi kontroluje své činy, redukuje chaos, který zatemňuje mysl, usiluje o harmonii a poznání. Žádný čin nikdy nezůstane bez následků a jeho ozvěny budou Sílou rezonovat ‚věčně‘. Proto si musíme náležitě uvědomovat zodpovědnost a jednat uvážlivě a klidně“ (Cesta Síly 2012a).

Podle proběhlého výzkumu jediové popisují Sílu se stejným zaujetím jako křesťanského Boha a vkládají jí tím stejnou funkci či statut, jaký má Bůh v křesťanství, i když Síla nemá všechny vlastnosti jako on (nemá například charakter osoby). Tím pádem má Síla pro jedie velmi podobnou či totožnou funkci, jakou má pro křesťany v rámci jejich světonázoru Bůh. Některé vlastnosti má pojetí Síly s pojetím Boha společné a některé rozdílné. Jedná se hlavně o to, že nějakým způsobem stvořila svět, dává mu smysl, řád či směr. Věří se v ni a je univerzální, jediná, svým způsobem nejvyšší, nekonečná a někteří jediové tvrdí, že má i určitou vůli. Koncept Síly tedy odpovídá křesťanskému konceptu Boha, avšak ne ve všech aspektech. Nejedná se o zcela totožné pohledy na věc a nelze tedy dát rovnítko mezi koncepty Síly a Boha. Na základě výpovědi z uvedeného průzkumu můžeme tvrdit, že nové náboženské hnutí vzniklé v euroamerické kultuře bude v sobě implicitně obsahovat některé prvky původní majoritní tradice, a tou je křesťanství. V České republice jím je jeho katolická podoba. Tyto předpoklady by však musel ještě potvrdit (případně vyvrátit) další výzkum na tomto poli.

Závěrem

V širším kontextu můžeme pokládat jediismus za typický produkt současné české postmoderní spirituality. Obsahuje všechny trendy, které jsou pro ni charakteristické: (1.) Víru v Sílu, kterou někteří chápou jako určitý druh energie, síly a podobně. Jediové samozřejmě převzali pojmenování tohoto konceptu – Síly – od George Lucase. Mluví o ní často však i jako o energii apod. a na svém diskusním fóru se snaží detailně rozebírat i její podstatu či vlastnosti (Síla 2013). (2.) Důraz na individualitu. I když má Společenství svůj manifest, kde prezentuje, jak chápe jediismus, jeho členové mají v některých případech zcela jiné názory. (3.) Synkretismus, který je umožněn díky náboženskému tržišti. Čeští jediové si do „svého“ jediismu berou inspiraci (jak myšlenkovou, tak i praktickou) z různých náboženství a tradic. (4.) Jediové nechtějí, aby byl jediismus s církvemi a náboženstvím ztotožňován, či vůbec zařazován do stejné kategorie. Odmítají právě institucionalizované pojetí religiozity jako takové. Narážíme zde hlavně na katolickou podobu křesťanství, s jejímž pojetím religiozity mají někteří stoupenci jediismu „problém“. Právě proto reagovali velmi negativně na snahu Václava Pekárka o založení náboženské společnosti Společenství rytířů Jedi. (5.) Jediové v rámci celostního, holistického pojetí své spirituality dbají nejen na rozvíjení duševních, ale i tělesných vlastností. Jejich Akademie je toho zářným příkladem (učení se bojovým uměním, sebeobraně, první pomoci, zvyšování tělesné zdatnosti atd.).

PAVEL HORÁK je studentem 2. ročníku magisterského programu religionistiky na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. V současnosti píše diplomovou práci na téma vlivu křesťanství na myšlení současných českých novopohanů – hypotézou práce je, že současní čeští novopohané promyšlejší a tematizují novopohanství (či některé jeho aspekty – jako například „posvátný“ charakter určitých míst či časů, pojetí božství aj.) podle křesťanských teologických konceptů. Kromě novopohanství se zabývá problematikou New Age, nových náboženských hnutí a filosofií vědy.
Kontakt: druidstvi@druidstvi.cz

Použité prameny

- AarGhuntu. 2011. „Pan či Panen?“ 27. září 2011, *Fórum Společenství Cesty Síly*. Dostupné z <http://www.cestasily.cz/forum> [cit. 2012–08–07].
- Cesta Síly. 2012a. „Manifest Společenství Cesty Síly“ [online]. Dostupné z <http://www.cestasily.cz/?page=manifest> [cit. 2012–07–05].
- Cesta Síly. 2012b. „Akademie Společenství Cesty Síly“ [online]. Dostupné z <http://www.cestasily.cz/?page=academy> [cit. 2012–07–05].
- Chardri. 2012. Osobní rozhovor, 19. května 2012, Karlštejn.
- Jana. 2012. Osobní rozhovor, 23. dubna 2012, Pardubice.
- Jediismus.ic.cz. 2009. „Úvod“ [online]. Dostupné z <http://jediismus.ic.cz/index.html> [cit. 2012–03–20].
- Mejzlík, Tomáš. 2011. Emailová korespondence, 14. prosince 2011.
- Minatori. 2010. „Náboženství nebo životní filosofie?“ 16. ledna 2010 [online]. Fórum Společenství Cesty Síly. Dostupné z <http://www.cestasily.cz/forum> [cit. 2012–08–06].
- Saezar. 2012. Osobní rozhovor, 29. června 2012, Česká Třebová.
- Síla. 2013. „Jediismus – Síla“ [online]. Dostupné z <http://www.cestasily.cz/forum/viewforum.php?f=2> [cit. 2013–03–09].
- Tyelpé. 2012. Osobní rozhovor, 2. dubna 2012, Pardubice.
- Český statistický úřad. 2011. „Sčítání lidu, domů a bytů 2011“ [online]. Dostupné z http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011 [cit. 2012–03–15].

Použitá literatura

- Davidson, M. 2011. „Jediism. A Convergence of Star Wars Fan Culture and Salad Bar Spirituality.“ *De filosoof* 51, 2011: 24.
- Davieová, Grace. 2009. *Výjimečný případ Evropa. Podoby víry v dnešním světě*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Dušek, Martin – Klusák, Vít. 2011. „Epizoda VII: Jediové vrací úder“ (video dokument) [online], *Ta naše povaha česká*. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1100627928-ta-nase-povaha-ceska/311294340110002-epizoda-vii-jediove-vcaci-uder/>.

- Fraser, Garnet. 2003. „In Yoda we Trust?“ *Toronto Star*, 22. července 2003: C01.
- Hamplová, Dana. 2000. *Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti. Mezinárodní srovnání na základě empirického výzkumu ISSP*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.
- Hamplová, Dana. 2008. „Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* 44, 2008, 4: 703–723.
- Hanegraaff, Wouter J. 1996. *New Age Religion and Western Culture. Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden – New York: E. J. Brill.
- Hanegraaff, Wouter J. 2002. „New Age Religion.“ Pp. 287–304 in Linda Woodhead (ed.): *Religions in the Modern World*. London – New York: Routledge.
- Jiříčka, Jan. 2011. „V Česku se chystá nová církev. Rytíři Jedi sbírají podpisy pro registraci“ [online]. *iDNES.cz – Zprávy*, 21. února 2011. Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/v-cesku-se-chysta-nova-cirkev-rytiri-jedi-sbiraji-podpisy-pro-registraci-14b-/domaci.aspx?c=A110218_085429_domaci_jj [cit. 2012–03–15].
- Kabátová, Michaela. 2011. „Statistiky čeká oříšek. Při sčítání lidu si tisícovky lidí zapíší víru rytířů Jedi“ [online]. *Lidovky.cz*, 26. ledna 2011. Dostupné z http://www.lidovky.cz/statistiky-ceka-orisek-pri-scitani-lidu-si-tisicovky-lidi-zapisi-viru-rytiru-jedi-g2i-/ln_domov.asp?c=A110126_135803_ln_domov_mk [cit. 2012–03–15].
- Kašpar, Lukáš. 2012. „Dědám místo Husa.“ *Mladá fronta Dnes – Víkend*, 21. ledna 2012: 13–15.
- Lánský, Tomáš. 2012. „Romů je méně než Rytířů Jedi“ [online]. *Deník.cz*, 25. ledna 2012. Dostupné z http://krkonosky.denik.cz/zpravy_region/romu-je-mene-nez-rytiru-jedi20120125.html [cit. 2012–03–15].
- Lužný, Dušan – Nešpor, Zdeněk R. a kol. 2008. *Náboženství v menšině. Religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern.
- Lyden, John. 2000. „The Apocalyptic Cosmology of Star Wars“ [online]. *The Journal of Religion & Film* 4, 2000, 1. Dostupné z <http://www.unomaha.edu/jrf/Lyden-StWars.htm> [cit. 2012–06–05].
- McCormick, Debra. 2006. „From Jesus Christ to Jedi Knight. Validity and Viability of New Religious Movements in Late Modernity.“ In: *Social Change in the 21st Century* (nepublikovaný konferenční příspěvek).
- Moyers, Bill. 1999. „Of Myth and Men. A Conversation between Bill Moyers and George Lucas on the Meaning of the Force and the Truethology of Star Wars.“ *Time Magazine* 153, 1999, 16: 91–94.
- Nešpor, Zdeněk R. 2011. *Příliš slábi ve víře. Česká ne/religiozita v evropském kontextu*. Praha: Kalich.
- Nešpor, Zdeněk R. – Lužný, Dušan. 2007. *Sociologie náboženství*. Praha: Portál.
- Palková, Šárka. 2011. „Recese při sčítání. Rytířů Jedi je v Česku 15 tisíc“ [online]. *Lidovky.cz*, 15. prosince 2011. Dostupné z http://www.lidovky.cz/recese-pri-scitani-rytiru-jedi-je-v-cesku-15-tisic-fuz-/ln_domov.asp?c=A111215_160005_ln_domov_spa [cit. 2012–03–15].
- Spousta, Jan. 1999. „České církve očima sociologických výzkumů.“ Pp. 73–90 in Jiří Hanuš (ed.): *Náboženství v době společenských změn*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Václavík, David. 2010. *Náboženství a moderní česká společnost*. Praha: Grada.
- Woodhead, Linda – Heelas, Paul et al. 2005. *The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Oxford: Blackwell.